

Zrínyi Miklós emlékezete Szlovéniában

Bevezető gondolatok

A Lendva (szlovénul Lendava) vidéki magyarság sajátos helyzetben volt mind a történelmi Zala vármegyében, mind az impériumváltást követő Jugoszláviában is. Jelenleg Szlovéniában a muravidéki magyarság harmadik nemzedéke éli a kisebbség sorsát, de már egy négyes, horvát–magyar–német–szlovén etnikai kontaktzónában az Európai Unió schengeni övezetén belül. Ez a mintegy tízezer főt számláló magyar nemzeti közösség a Kárpát-medence legdélnyugatibb részén él. Amikor a Zrínyiek kultuszának az ápolása után érdeklődünk Szlovéniában, akkor a muravidéki magyarokra kell elsősorban fókuszálnunk, akik a határsávban Horvátország közvetlen szomszédságában élnek. Csáktornya (Čakovec) csak 25 km távolságra van Lendvától. A muravidéki magyarság manapság elsősorban történeti és helytörténeti, majd irodalmi, kulturális, művelődéstörténeti vonatkozásban emlékezik a Zrínyiekre. A Zrínyi-kultuszuk megnyilvánulásában a magyar identitásuk is kifejezésre kerül.

Előzmény – 1637. november 6-án a költő és hadvezér, az ifjú Zrínyi Miklós Bánffy Kristóf lendvai várába kért bebocsátást

Tóth Sándor lovászi helytörténész állítása szerint 1637. november 6-án a lendvai vár éber őrei az esti szürkületben egy vágtagzó lovascsapatot láttak a várhoz közeledni. Nem kis csodálkozásra az ifjú Zrínyi Miklós költő kért bebocsátást a várba. A kedves, de váratlan vendég némi szorongással léphetett be a várúrhoz, Bánffy Kristófhoz, aki vendége külsejéről azonnal láthatta, hogy valami baj van. Zrínyi egy rajtaütésszerű harcra indult a Mura mentén Szemenyére, hogy Péter öccsével együtt lecsapjon a Kanizsára tartó török seregre. De a túlerő miatt menekülnie kellett, hiszen a Murához vezető útjukat Murarátkánál a törökök elvágták, őt pedig üldözőbe vették. Más kiút nem volt, Lendva felé vágattak. Az üldözőkkel folytatott összecsapások után, az esti órákban, szerencsésen meg is érkeztek, s kíséretével az éjszakát Lendván töltve másnap indultak Csáktornya felé. Zrínyi Miklós murarátkai lese nem járt sikerrel, de Bánffy Kristóf udvarában biztonságban érezhette magát. Végezetül megjegyezhetjük, hogy a Bánffyak kihalása után (1644, Bánffy István halála) az alsólendvai vár és a hozzá tartozó tekintélyes birtok rövid ideig a Nádasdyak tulajdonába került, majd a közismert bécsújhelyi hűtlenségi pert követően visszaszállt a királyra. I. Lipót azt 1687-ben az Esterházy családnak adományozta. Zrínyi Miklós és családjának sorsa úgyszintén ismert, ennek alapján a korábban virágzó

Bánffy–Zrínyi-kapcsolat a 17. század közepén befejeződött.¹ Azt is elmondhatjuk, hogy 1645-ben Bánffy István halála után a költő Zrínyi Miklós vette át tőle a Zala főispánja kinevezést, amelyet 1646. április 12-én a Zala vármegyei rendek a Körmenden tartott gyűlésükön meg is erősítettek.²

A Zrínyi-kultusz mai jelei Szlovéniában, a Muravidéken

A Zrínyi-kultusz jelenléte Szlovéniában, a Muravidéken napjainkban kutatási témámon túlmutatva még abban is megerősített, hogy egy új történeti tudat van kialakulóban éppen itt, a muravidéki régióban, ahol valamikor a Zrínyi-dinasztia élt több évszázadon keresztül. Véget ért egy társadalmi rendszer, amely mindhárom országban (Szlovénia, Horvátország, Magyarország) diktatórikus volt, ezért a 20. században főleg a Zrínyiek kultuszának nem volt sok lehetősége teret kapni éppen ott, ahol valamikor a Zrínyiek harcoltak és küzdöttek a nép függetlenségéért, nemzeti hovatartozásáért és a kereszténység megszilárdításáért. A múltjukat veszített közösségek számára pedig nincsen közösen vállalható jövőkép, és megszűnik az összetartó erő. Az etnocentrikus nemzeteszme feláldozta a belső összetartozás érzésének oltárán a hazai kisebbségekkel és a szomszédos népekkel való közös történelmi hagyományt, ami rengeteg szenvedést okozott ebben a régióban. Közép-Európa 20. századi történelme sajnos elég bizonyítékot szolgáltat erre, és nem véletlen, hogy minden diktatórikus társadalomkísérlet az addigi kánon megszüntetésére és egy új történelmi tudat megteremtésére törekedett. A Zrínyi-kultusz erőteljesebb jelenléte a megelőző tizenöt esztendőben mégis hozott változásokat az említett határsávban, mert kezdtek a Mura mindkét oldalán élő népek mind a magyar, mind a horvát oldalon felülemelkedni a nemzeti sérelmeiken. Az Európai Unióba lépve előbb Magyarország és Szlovénia (2004), majd Horvátország (2016) is a határ menti sávban, ahol közelebb is élnek a nemzetek és nemzetiségek, új partnerviszonyokat alakítottak ki a szomszédos országokkal. S a múlt hagyományaiból merítve újra elővették a történelem hiteles értékeit, vagyis a közös múltból a Zrínyi-hagyományokat, és elkezdtek rájuk építeni.³

„Adriai tengernek szirenái” – Zrínyi-konferencia Lendván

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság (MIT) Zrínyi Miklós költő és hadvezér *Adriai tengernek Syrenaia*, *Groff Zrini Miklos* című könyve megjelenésének 350. évfordulója alkal-

¹ Tóth Sándor: Képek a török korból, Zrínyi Miklós és a rátkai lesvetés. In *Naptár 97*. Lendva, NMNI, 1996. 100–110.

² Kiss Ernő: Mikor lett Zrínyi Miklós Zala főispánja? *Erdélyi Múzeum*, 19. (1902), 4. 209–210.; Kalšan Vladimir: Zrínyiek a Muraközben. In Kalšan Vladimir: *Muraköz története*. Csáktornya, Vladimir Kalšan, 2014. 101.

³ Varga Szabolcs: Szigetvári Zrínyi Miklós – Nikola Šubić Zrinski. A horvát–magyar közös múlt újra-gondolása a 21. században. *Magyar Tudomány*, 178. (2017), 12. 1632–1643.

mából Hosszúfaluban, Lendva város szomszéd településén rendezett Zrínyi-konferenciát 2001. szeptember 21–23. között, amelyen hat előadás hangzott el a Zrínyi-kutatóktól. A Zrínyi-konferencia megnyitóján elmondták, hogy a konferencia ötlete Zágorec-Csuka Judit könyvtárostánár, költő és Kovács Sándor Iván,⁴ a Magyar Irodalomtörténeti Társaság elnöke nevéhez fűződik. A konferencián hatvan MIT-tag és a muravidéki kétnyelvű iskolák magyartanárai vettek részt. Az ünnepi előadást Kovács Sándor Iván irodalomtörténész tartotta *Adriai tengernek szirénái; Zrínyi Miklós és Zrínyi Péter* címmel, aki méltatta Zrínyi Miklós 350 évvel ezelőtt (1651) kiadott „Syrena-kötetét” és annak horvát nyelvű fordítását, amelynek szerzője-fordítója Zrínyi Péter volt. Őt követően Jadranka Damjanov a Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság keretén belül folytatott Zrínyi-kutatásokat ismertette. Előadása *Új horvátországi kapcsolattörténeti kötetek és Zrínyi-tanulmányok* címmel hangzott el. Kiderült, hogy a magyar történetírásban elsősorban Zrínyi Miklós, míg a horvát történetírásban Zrínyi Péter van jelen, és a társaság az itt keletkezett űrt szeretné pótolni azáltal, hogy Zrínyi Miklós prózai műveit és a róla szóló reprezentáns magyar nyelvű forrásokat és műveket horvát nyelvre fordítja le és adja ki.⁵ A következő előadó, Jung Károly *Zrínyi-hagyományok a Balkánon* címmel tartott előadást. Bemutatta a horvát, szerb és bosnyák-moszlím nyelven megjelenő, a Zrínyiekhez kapcsolódó hagyományokat. Utána Zágorec-Csuka Judit *Zrínyi és Lendva, a Zrínyi-kultusz a történelmi Zala vármegyében* című előadásában a Zrínyiek 16. és 17. századi alsólendvai kapcsolatairól beszélt, amihez fő forrásként a Bánffyak naplóját használta fel. Történelmi topográfiai órának is beillett volna Németh József *Dunántúli Zrínyi-lábnymok nyomában* címmel tartott előadása, amelyben a Zrínyiek dunántúli megjelenésének nyomába szegődött, és bemutatta azokat a településeket, amelyekhez valamiféle kapcsolat fűzte a Zrínyieket. A konferencia záróelőadását Praznovszky Mihály irodalomtörténész tartotta meg, aki a *Mindig új „Új Zrínyiász”* című előadásában bemutatta, hogy a 19. század végén íródott Mikszáth-mű a mának is számos üzenetet tartogat. A Zrínyi-konferencia előadásainak teljes anyaga 2001-ben megjelent az *Irodalomismeret* 12. évfolyamának 3–4. számában.

Zrínyi-előadások Lendván a Zrínyi-emlékév kapcsán 2016-ban

A Zrínyi-emlékév kapcsán 2016-ban a Muravidéki Magyar Tudományos Társaság és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet felkérte a Zrínyi-témában jártas kutatókat, Padányi Józsefet és Hausner Gábort, hogy ismertessék a nagyhírű Zrínyi családdal kapcsolatos új tudományos kutatások és a zrínyi-újvári ásatások eredményeit. Az előadásuk 2016. október 13-án a Bánffy Központban volt megszervezve, ahol Zágorec-Csuka Judit

⁴ Kovács Sándor Iván fő kutatási területe a 17. századi magyar irodalom és Zrínyi Miklós munkássága. 1984 és 1989 között a Zrínyi-dolgozatok, 1985-től a Zrínyi-könyvtár című sorozatok alapító szerkesztője volt. 1985-től az Irodalomtörténeti Társaság főtítkára, majd elnöke. 1986-tól az *Irodalomtörténet*, 1990-től az *Irodalomismeret* szerkesztője, 1993-tól főszerkesztője. Munkásságát számos irodalmi díjjal ismerték el. 1973-ban József Attila-díjat kapott.

⁵ Kovács Attila: Konferencia a Zrínyiekről. *Népújság*, 45. (2001), 37. 9.

a bevezető köszöntőjében felvetette: képesek vagyunk-e a Zrínyi-hagyományt szigetvári vagy csáktornyai ügyön „túlra” is helyezni, a Zrínyieket ésszel-értelemmel, szívvel és tisztelettel a magyar és a horvát történelmi-művészeti és hadtörténeti-katonai hagyományban is elhelyezni a 21. században?⁶

1. ábra: A 2016-os Zrínyi-rendezvény előadói a Bánffy Központban

Forrás: a szerző felvétele

Padányi József dandártábornok, a Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar egyetemi tanára előadásában a Zala és Somogy, illetve a horvát határ közelségében lévő, a Mura mentén felépült, majd később a török csapatok által földig rombolt Zrínyi-Újvárnál közel tíz éve tartó ásatásokról számolt be, de az 1660-as évek zűrzavaros politikai-történeti szituációját is vázolta.⁷ Ekkor a török haderő mélyen benyomult a birodalomba elérve a Mura folyót. Zrínyi, a zseniális költő-hadvezér, hogy megakadályozza a szeretett Muraköz elfoglalását, egy új vár építésébe kezdett, meghozza török területen, a Mura bal partján. 1661-ben fogott hozzá az építkezéshez, s hamarosan el is készült vele, s a vár 1664-ig állt.⁸ Ekkor a törökök úgy döntöttek, hogy nincs tovább, s júniusban ostrom alá vették az erősséget, s egy hónap ostrom után fölégették és földig rombolták a várat. Maga a hősi ellenállás, amely a maréknyi keresztény seregnek a 40 ezres török elleni harcáról szólt, azóta feledésbe merült.⁹ Hausner Gábor hadtörténész, a Hadtörténeti Intézet és Múzeum alezredese a Zrínyieknek a történelem során a törökkel folytatott védelmi küzdelmei mellett a család európai kiterjedésű kapcsolatrendszerébe is bepillantást nyújtott, amelyből sohasem hiányoztak a tragikus hangok.

⁶ Bence Lajos: „De a vár porában is áll, értem kiált!” *Népújság*, 60. (2016a), 42. 19.

⁷ Padányi József: A Zrínyiek nyomában. *Muratáj*, (2016), 1–2. 94–104.

⁸ Hausner Gábor – Padányi József (szerk.): *Zrínyi-Újvár emlékezete*. Budapest, Argumentum, 2012; Hausner Gábor – Németh András (szerk.): *Zrínyi-Újvár. Egy 17. századi védelmi rendszer az oszmán hódoltság határán*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019.

⁹ Hausner Gábor – Négyesi Lajos – Padányi József: Novi Zrin u svjetlu izvora i istrazivanja terena. In Bene Sándor – Zoran Ladič – Hausner Gábor (szerk.): *Susreti dviju kultura: Obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti*. Zagreb, Matica Hrvatska, 2012. 189–218.; Padányi József – Négyesi Lajos: Zrínyi Miklós tevékenysége a Muraköz katonai védelmének megerősítésében. *Műszaki Katonai Közlöny*, 27. (2018), 3. 146–163.

Az előadások között Bence Lajos és Zágorec-Csuka Judit Zrínyiekhez kapcsolódó verseit Zadavec Szekeres Ilona mondta el. A murakeresztúri Zrínyi-kadétok hagyományörzői díszőrséget álltak a rendezvényen, megidézve a hősi időket. A telt házas rendezvény közönsége elégedetten távozott a Bánffy Központból.

A Zrínyi-szablya titka – Padányi József előadása Lendván

A Zrínyi-szablya titkáról tartott előadást 2018. október 25-én a Muravidéki Magyar Tudományos Társaság és a Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet közös rendezvényén a Bánffy Központban Padányi József vezérőrnagy, egyetemi tanár, rektorhelyettes. A díszes ereklye másolatát, amelynek eredetijét a bécsi Szépművészeti Múzeumban őrzik, kézbe is vehették az érdeklődők. Patyi Zoltán a művelődési intézet, Zágorec-Csuka Judit pedig a tudományos társaság nevében köszöntötte a vendéget. Az előadó már kijelölte azokat az eddig félreértéseken alapuló kutatási pontokat a szablyával kapcsolatosan, amelyekre a legutóbbi kutatások derítettek fényt. Ezek közül a legfontosabb a szablya markolatán lévő, elvileg a fegyver elkészítését jelölő évszám, amelyet az előadó szerint a régi vizsgálatok során tévesen olvastak. Az elmúlt száz évben, bár kísérlet volt rá, nem sikerült elérni, hogy a magyar ereklyék visszakerüljenek Magyarországra. Erre ma sincs lehetőség.

Egy ereklyét a kezünkbe fogni abban a tudatban, hogy annak tulajdonosa a szigetvári Zrínyi Miklós volt, még akkor is felkavaró élmény, ha nem eredeti, hanem hasonmás – mondta Padányi József, aki a magyar tudomány napja előestéjén a Zrínyi-szablya titkairól tartott izgalmas előadást a Bánffy Központban. Ezt az érzést tapasztalhatták meg azok, akik a kezükbe vették a tokjából kivont kardot, a szigetvári hős szablyájának pontos másolatát. Az arannyal és ezüsttel bőségesen futtatott díszkard készítésének pontos évszámáról folyó régi vitát az előadó által vezetett újabb kutatások zárhatják le.¹⁰

A szigetvári ostrom 550. évfordulójára Padányi József és kis csapata újból elővette a témát megkeresve az említett bécsi múzeumot, ahol szívesen álltak rendelkezésre, majd a másolatot is elkészítették. Bécsben kiderült, hogy a vitrinben elhelyezett, illetve kiállítási tárgyként nem szereplő tárgy tokja és a famarkolat is igencsak rossz állapotban van. Nem így a penge, amelyen egyetlen karcolás sincs. Padányi József az eddigi 1567 helyett a szigetvári hősnek a kirohanása előtti időkből származtatja a fegyvert (1563), mondván, hogy semmi sem indokolja Zrínyi halála után egy ilyen díszes kard elkészítését. Sokan írtak – főleg az 1896-os millenniumi kiállítás kapcsán – a Habsburg-gyűjteményben található fegyverről, amelynek díszítése, használati módja is kifejezetten magyar. A markolatkupakon később tévesen azonosították az 1567-es évszámot. S éppen az említett évszám keltette fel a gyanút, hiszen Zrínyi ekkor már halott volt.¹¹

¹⁰ Bence Lajos: A Zrínyi-szablya titka. *Népújág*, 62. (2018), 44. 4.

¹¹ Kovács S. Tibor – Négyesi Lajos – Padányi József: Zrínyi-szablyák. *Hadtörténelmi Közlemények*, 131. (2018), 1. 25.

2–3. ábra: a Zrínyi-szablya másolata a Bánffy Központban

Forrás: a szerző felvétele

A Zrínyiek a muravidéki szépirodalomban és valóságirodalomban

A muravidéki magyar költőket is megihlette Zrínyi Miklós mint költő, politikus és hadvezér. Bence Lajos *Zrínyi új várat épít*¹² című versében tulajdonképpen párhuzamba vonja a költő Zrínyi sorsát a saját, mostani kisebbségi sorsával. Szerinte annak a harcnak is betetőzése következik, amit a kisebbségi költők nap nap után folytatnak. A szellem emberei, és nem csak a költők, sokszor nem akarnak szembesülni a keserű valósággal, a tényekkel, hogy itt már minden harc eldőlt. Viszont reményt ad, hogy nálunknál nagyobb emberek is belebuktak ebbe a harcba, véli Bence Lajos. A vers megjelent a *Pannon Tükör* folyóiratban is.¹³ Zágorec-Csuka Judit a szigetvári Zrínyi Miklósnak, Zrínyi Miklós költőnek, Zrínyi Péter grófnak és Zrínyi Ilona grófnőnek ajánlott verseket is írt, amelyek a saját versesköteteiben, a *Lindua* és *Pannon Tükör* folyóiratokban jelentek meg. *A zrínyifalvi erdő titka* című novellájában felidézte Zrínyi Miklós halálát a titokzatos kuršaneci erdőben.¹⁴ A *Csáktornyára vezető út* című, Zrínyi Miklós költőnek ajánlott verse 2001-ben az *Irodalomismeret* 3–4. számában is megjelent.¹⁵ Varga Józsefnek 2001-ben jelent meg *A lendvai vár kapitánya* című történelmi regénye, amely a muravidéki magyar ifjúság köreiben igen közkedvelté vált, általános iskolában felső tagozaton házi olvasmányként is olvassák. A regény története Lendvavidék török kori idejébe nyúlik vissza, és gazdag néprajzi és történelmi értékeket megőrkítő munka

¹² Bence Lajos: *Szóval vágok rendet*. Lendva–Zalaegerszeg, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet – Pannon Írók Társasága, 2016b. 33–34.

¹³ Bence Lajos: *Zrínyi új várat épít*. *Pannon Tükör*, 20. (2015), 2. 3.

¹⁴ Zágorec-Csuka Judit: Epilógus, gróf Zrínyi Péternek (vers). *Lindua*, 1. (2007), 2/3. 106.; Zágorec-Csuka Judit: Csáktornyára vezető út. Zrínyi Miklós költő emlékére (vers). *Pannon Tükör*, 20. (2005), 2. 12.; Zágorec-Csuka Judit: *A zrínyifalvi erdő titka* (novella). In Zágorec-Csuka Judit: *A szív akkumulátora*. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2017. 129–140.; Zágorec-Csuka Judit: *Zrínyi-versek*. In Zágorec-Csuka Judit: *Enigma*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2019. 22–33.

¹⁵ Zágorec-Csuka Judit: *Csáktornyára vezető út*. *Irodalomismeret*, 12. (2001), 3–4. 22.

a Mura mentén élő magyar közösség önazonosságának újabb, szépirodalmi ismertetője.¹⁶ A regény főhőse az alsólendvai vár kapitánya, Miska, aki hőiesen küzd a törökök ellen a Muravidéken, hiszen édesapja is derék katonája volt Zrínyi Miklósnak. A regény számos jelenete utal a csáktornyai Zrínyi- és az alsólendvai Bánffy-dinasztia, a híres törökverő főurak, várkapitányok életére és történelmi helytállására, hiszen a regény története is a 17. században játszódik. Zrínyi Miklós és Bánffy Kristóf, a vidék főurai is szerepet kaptak a történelmi regényben. Göncz László *Emlékkoszorú* című elbeszélésének a története érintőlegesen vonatkozik a Zrínyiekre, az elbeszélés több helyen is megjelent. Először *A szétszórtság arénája* című kötetben 2003-ban, majd a kiegészített és javított változata a *Pannon Tükör*-ben 2015-ben és végül a *Határ-szél* című szépprózakötetében 2016-ban. A író-történész más szépirodalmi műveiben is feldolgozta a Zrínyiek kultuszát, akik a vidékünk meghatározó történelmi személyiségei voltak.

4. ábra: Zrínyiekhez kapcsolódó muravidéki szépirodalmi művek borítói

Forrás: a szerző szerkesztése

2003-ban jelent meg Zágorec-Csuka Juditnak *A Zrínyiek nyomában* című tanulmánykötete, amely két nagyobb részre tagolódik. Az első részben a szerző a Zrínyiek és az alsólendvai Bánffy-dinasztia baráti és bajtársi kapcsolatait mutatja be a 16. és a 17. században. A második részben pedig a Zrínyi-kultuszt írja le a történelmi Zala vármegyében 1880–1920 között. A kultusz megjelent a néphagyományokban és a szépirodalom témáiban is, de erőteljesebben megfigyelhető Csáktornya és környéke publicisztikájában is a *Muraköz–Međimurje* kétnyelvű (magyar–horvát) hetilapban. A Zrínyi-kultusz legméltóbb muraközi kifejezése – amely egész Magyarországra is kisugárzott – a *Zrínyi-emlékkoszorú* felavatása volt Csáktornyán 1904. június 12-én.

A tanulmánykötet kibővített változata 2009-ben megjelent horvát fordításban is *Tragom Zrinskih* címmel. A kötetet horvát nyelvre Helena Molnar fordította. Zágorec-Csuka Juditnak *A muravidéki magyar könyvek világa* című kötetében jelent meg 2010-ben a *Zrínyi főúri dinasztia kettős, horvát–magyar identitása* című tanulmánya, amely-

¹⁶ Göncz László: Köszöntjük a 70. életévét betöltő Varga Józsefet! In Varga József: *A lendvai vár kapitánya*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001. 5–6.

ben a szerző a Zrínyi testvérpár, Zrínyi Miklós és öccse, Zrínyi Péter, valamint Zrínyi Ilona kettős identitásának alapvető ismérveit írja le tekintettel a családi örökségükre, műveltségükre, munkájukra, szépirodalmi, politikai és hadtudományi tevékenységükre és önfeláldozó hazaszeretetükre, sorscsapásaik méltóképpen való elviselésére. Mindez azt is bizonyítja a szerző megállapítása szerint, hogy a kettős identitásuk példaértékű lehet a 21. századi emberek számára is, de a muravidéki magyaroknak is, akik (magyar–szlovén) vegyes házasságokban élnek az Európai Unióban.

5. ábra: *A Zrínyiek nyomában* című tanulmánykötet és horvát fordítása

Forrás: a szerző szerkesztése

Zrínyi-kiállítások és megemlékezések a Zrínyi-kadétok díszőrségével

A *Népújság*ban 2013. december 5-én *A Zrínyi-kadétok is tisztelegtek* címmel jelent meg egy beszámoló arról a Zrínyi-kiállításról, amelyet az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskolában nyitottak meg december 4-én. A kiállítást a Zala Megyei Nemzeti Szövetség és a Rákóczi Szövetség Zala Megyei Szervezete ajánlotta fel az iskolának. Paál István, mindkét szervezet elnöke előadással egybekötött kiállításmegnyitót tartott a tanulóknak és a tanároknak. A kiállítás megnyitója mellett a költő és hadvezér *Szigeti veszedelem* című eposzából hangzottak el illusztráló részletek Zágorec-Csuka Judit előadásában. A megnyitón a murakeresztúri Zrínyi Miklós Általános Iskola ifjú Zrínyi-kadétjai álltak díszőrséget tisztelegve a muraközi gróf és hadvezér emléke előtt, azt bizonyítva, hogy a mai kor szellemiségéből általában hiányzó láncszem, az összetartozás és összefogás nagyon is aktuális lehet. S a csatákat ma nem fegyverekkel kell megvívni – s ebben is Zrínyi lehet példakép –, hanem esetleg költőként a toll fegyverével, valamint az egyenes beszéd erejével.¹⁷ 2014. november 20-án jelent meg a *Népújság*ban *Emlékünnepség Zrínyi Miklós halálának 350. évfordulóján* címmel egy beszámoló arról, hogy a Zala Megyei Nemzeti Szövetség és a Rákóczi Szövetség Zalaegerszegi Szervezete a költő és hadvezér Zrínyi Miklós 1664. november 18-i halálának 350. évfordulója tiszteletére november 14-én emlékülennepséget szervezett Zalaegerszegen a Zrínyi-szobornál. Gecse Péter, Zalaeger-

¹⁷ Bence Lajos: *A Zrínyi-kadétok is tisztelegtek. Népújság*, 57. (2013), 49. 17.

szeg alpolgármesterének az ünnepi beszéde után Patyi Zoltán és Zágorec-Csuka Judit, a Rákóczi Szövetség Lendvai Szervezete tagjai is elhelyezték a koszorújukat a szobornál, és kifejezték tiszteletüket a költő és hadvezér előtt.¹⁸ Zrínyi-kirándulást is szerveztek a *Népújság* olvasóinak 2016 szeptemberében Szigetvárra a Zrínyi-emlékévé kapcsán, amelyen szép számban vettek részt a muravidéki magyarok. 2019. január 27-én ünnepelték meg Kapcán a magyar kultúra napját. A helyi József Attila Művelődési Egyesület megemlékezéssel, illetve együttműködési megállapodás aláírásával egybekötött műsort szervezett. Az ünnepi műsorban és a kopjafánál meghívott vendégként a murakeresztúri ifjú *Zrínyi-kadétok* díszőrséget álltak.¹⁹

6–7. ábra: A magyar kultúra napja 2019-ben Kapcán, a Zrínyi-kadétok díszőrségével

Forrás: a szerző felvételei

Zágorec-Csuka Judit Zrínyi-kutatót december 17-én a csáktornyai Zrínyi Gárda (Garda Zrinskih) polgári egyesület rendes tagjává választotta. Az ünnepélyes avatási szertartást Đuro Bel, a gárda elnöke és Bojan Kocijan titkár, valamint az egyesület elnöksége vezette a csáktornyai Muraközi Múzeum Zrínyi-termében. Zágorec-Csuka Judit avatásakor ismertették a Zrínyiek emlékezetének ápolásáért, továbbadásáért és a Zrínyi-kultusz kutatásában kifejtett munkásságát.²⁰

8–9. ábra: A csáktornyai Zrínyi Gárda rendes tagjává avatja Zágorec-Csuka Juditot

Forrás: a szerző felvételei

¹⁸ Emlékünnepség Zrínyi Miklós halálának 350. évfordulóján. *Népújság*, 58. (2014), 46. 19.

¹⁹ Bence Lajos: „Minden, amit magyar emberek létrehoztak...” *Népújság*, 63. (2019), 5. 17.

²⁰ A Zrínyi gárda tagjává választották. *Népújság*, 63. (2019), 52. 13.

Szakmai kirándulások Csáktornyára és Zrínyi-Újvárra

A Zrínyi-kultusz emlékhelyeinek megtekintésére a tehetséggondozó nap keretében került sor Csáktornyán és környékén 2017. október 10-én. Erre a kirándulásra a Muravidékről összesen 49 tanuló és tanár jött el a göntérházi, a dobronaki és a lendvai két-nyelvű általános iskolákból. A programot összeállította és a szakmai kirándulást vezette Zágorec-Csuka Judit könyvtárostanárr, Zrínyi-kutató. A szakmai kirándulás célpontja Csáktornya volt, ahol először megtekintették a csáktornyai vármúzeumot, amely valamikor a 16. és 17. században főleg a Zrínyi-dinasztia, vagyis Zrínyi Miklós, a költő, hadvezér és politikus otthona volt. A múzeumban megnézték a Zrínyi-emlékszobát, ahol a kirándulásvezető röviden, átfogó jelleggel beszélt Zrínyi Miklósról, a költőről, aki a csáktornyai várban alkotta meg a híres *Szigeti veszedelem* című barokk eposzát, amelyben dédapjának, a szigetvári Zrínyi Miklós hadvezérnek állít emléket. A tanulók a helyszínen részleteket olvastak fel a Zrínyi-eposzról. Majd Csáktornya főterére mentek a Zrínyi-emlékoszlophoz, amelyet 1904-ben, tehát még a történelmi Magyarország idején állítottak fel Zrínyi Miklós költő tiszteletére Csáktornya, valamint Zala és Vas megye polgárai. Az emlékoszlop megtekintését követően bementek a csáktornyai Zrínyi Miklós / Nikola Zrinski Városi Könyvtárba, ahol megnézték Zrínyi műveit és a Zrínyiekre vonatkozó szakirodalmat is. Végezetül a szigetvári Zrínyi Miklós szobrát tekintették meg a Zrínyi-emlékparkban, ahol egy rövid ismertetésre került sor a hős életéről, hőstetteiről és kultuszáról. Csáktornyát elhagyva a Dráva folyó közelében található Felsőzrinyifalvát (Gornji Kuršanec) keresték fel, ahol megkoszorúzták a költő obeliszkjét. Hazafelé Szentilonán (Šenkovec) megnézték a Zrínyiek temetkezési helyét, a pálos rendi kápolnát és mauzóleumot. A szakmai kirándulás főszervezője Gašpar Tot Anita volt, az 1. Számú Lendvai Kétnyelvű Általános Iskola magyartanára és a tehetséggondozó nap felelőse. 2018 szeptemberében az 1. Számú Kétnyelvű Általános Iskola legjobb magyar tanulói részt vettek a murakeresztúri Zrínyi Miklós Általános Iskola Zrínyi-napján, majd megnézték a Zrínyi-újvári emlékhelyet. Magyar történelmi vetélkedőre is sor került 2019-ben, amelyre az általános iskolások és a középiskolások jól felkészültek a 16. és a 17. század történelméből, különösen a Zrínyiek korából. A zalakomári Somssich Antal Általános Iskola tanulói a Határtalanul Program keretében szervezett szakmai kiránduláson vettek részt Lendván és Csáktornyán, s annak környékén, ahol megtekintették a Zrínyi-emlékhelyeket. A zalakomári tanulók szakmai kirándulását Csáktornyán Zágorec-Csuka Judit vezette.

10–11. ábra: Iskolai kirándulások Zrínyi-emlékhelyeken

Forrás: a szerző felvételei

Összegzés

Zrínyi Miklós kultuszának elterjedése a Muravidéken, különösen Lendván és környékén annak is köszönhető, hogy a Muraköz közvetlen szomszédságában terül el, amely a „Zrínyiek földje volt”, akik arisztokrataként a 16. és a 17. században kiemelkedtek a többi főúr közül ezen a vidéken. Zrínyi György, Zrínyi Miklós és Zrínyi Péter nagy távlatokban gondolkodó politikusok és hadvezérek voltak, akik elsősorban baráti és bajtársi viszonyban voltak az alsólendvai Bánffy Miklós főúrral és fiaival, Kristóffal és Istvánnal. Mindkét főúri család tagjait összekötötte a *genius loci*, a táj szellemének fontossága is a török elleni harcokban. Kapcsolatuk nemcsak barátinak és katonainak nevezhető, hanem családinak, vallásinak, szakmainak és kulturálisnak is.

Tóth Sándor helytörténész kutatásai szerint 1637. november 6-án a költő és hadvezér, az ifjú Zrínyi Miklós Bánffy Kristóf alsólendvai várába kért bebocsátást, mert menekülőben volt a törökök elől. Az itt élő emberek emlékezetében a történelmi múlt a törökök kiűzésének az idejéből kultikus erővel bír. Ma Lendva és Csáktornya közép-európai fekvésű városok, amelyeknek lakosai, mind a horvátok, mind a muravidéki magyarok az Európai Unióban kezdték újra felfedezni a közös történelmüket, helytörténetüket, a lokális és regionális kulturális örökségüket, s ebben fontos szerepet tölt be a Zrínyi-hagyományok ápolása is. A magyar–magyar kapcsolatok fejlődésének is jelentős előmozdítója a Zrínyi-kultusz, amelynek ápolásában a murakeresztúri *Zrínyi Kadétok Egyesülete* és a kapcai József Attila Művelődési Egyesület kulturális együttműködés formájában veszi ki részét. A Zrínyi-kultusz jelen van a „mában” Lendván és környékén, a Muravidéken. Mint helytörténeti téma kiváló modellként is értelmezhető a muravidéki magyarok identitásának a megtartásában, mivel összetett: irodalmi, nyelvi, művelődéstörténeti, történeti, helytörténeti, politikai és nemzeti értékeket képvisel. Zrínyi Miklós költőre és hadvezérre, valamint a Zrínyi-dinasztiára, a „Zrínyiekre” a muravidéki magyarság ma is felnéz, mert nehéz sorsuk ellenére nemzetépítő, nemzetszabadító autonóm személyiségek, európai hírnevű magyar és horvát főurak voltak, akiknek erényei: a haza-

szeretet, a hősiesség és a keresztény erkölcsiség. Szerb Antal szerint Zrínyi Miklóst, a költőt és hadvezért „az országa szolgálatára alkotta az Isten...” A költő és hadvezér *Szigeti veszedelem* című eposzának a nyelvében felfedezhetők a nyugat-dunántúli, göcseji nyelvjárás sajátosságai is, amelyek a muravidéki magyarok nyelvében is jelen vannak, és ez 400 év távlatából is identitásépítő erővel bír. A Zrínyi- emlékévek ünnepei is abban erősítették meg bennünket itt a Muravidéken, hogy a Zrínyiek öröksége hozzásegít a magyar nemzettudatunk megőrzéséhez. A 20. században, a kommunizmus idején nem volt ildomos beszélni a Zrínyiek kultuszáról, mivel arisztokraták voltak, de a 21. század elején a Zrínyiek kulturális öröksége és kettős identitásuk regionális szempontból is újjáértelmezhetővé vált az Európai Unió közép-európai térségében, hiszen a magyarok a Muravidéken, de a Muraközben a horvátok is ragaszkodnak a hagyományos identitásuk megéléséhez.

Felhasznált irodalom

- A Zrínyi gárda tagjává választották. *Népújság*, 63. (2019), 52. 13. Online: www.nepujas.net/horizont/8167-a-zrinyi-garda-tagjava-valasztottak.html
- Bence Lajos: A Zrínyi-kadétkok is tisztelegtek. *Népújság*, 57. (2013), 49. 17.
- Bence Lajos: „De a vár porában is áll, értem kiált!” *Népújság*, 60. (2016a), 42. 19. Online: www.nepujas.net/nemzetiseg/1684-„de-a-var-poraban-is-all,-ertem-kialt-”.html
- Bence Lajos: *Szóval vágok rendet*. Lendva–Zalaegerszeg, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet – Pannon Írók Társasága, 2016b.
- Bence Lajos: A Zrínyi-szablya titka. *Népújság*, 62. (2018), 44. 4. Online: <https://nepujas.net/horizont/5855-a-zr%C3%ADnyi-szablya-titka%20.html>
- Bence Lajos: „Minden, amit magyar emberek létrehoztak...” *Népújság*, 63. (2019), 5. 17. Online: www.nepujas.net/kultura/6328-„minden,-amit-magyar-emberek-lelrehoztak-”.html
- Emlékünnepe Zrínyi Miklós halálának 350. évfordulóján. *Népújság*, 58. (2014), 46. 19.
- Göncz László: Köszöntjük a 70. életévét betöltő Varga Józsefet! In Varga József: *A lendvai vár kapitánya*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2001. 5–6.
- Hausner Gábor: A halhatatlanság koszorúja. Zrínyi Miklós, a költő, államférfi és katona emlékezete. *Muratáj*, (2016), 1–2. 105–131.
- Hausner Gábor – Négyesi Lajos – Padányi József: Novi Zrin u svjetlu izvora i istrazivanja terena. In Bene Sándor – Zoran Ladič – Hausner Gábor (szerk.): *Susreti dviju kultura: Obitelj Zrinski u hrvatskoj i mađarskoj povijesti*. Zagreb, Matica Hrvatska, 2012. 189–218.
- Hausner Gábor – Németh András (szerk.): *Zrínyi-Újvár. Egy 17. századi védelmi rendszer az oszmán hódoltság határán*. Budapest, Ludovika Egyetemi Kiadó, 2019.
- Hausner Gábor – Padányi József (szerk.): *Zrínyi-Újvár emlékezete*. Budapest, Argumentum, 2012.
- Kalšan Vladimir: Zrínyiek a Muraközben. In Kalšan Vladimir: *Muraköz története*. Csáktornya, Vladimir Kalšan, 2014. 101.
- Kiss Ernő: Mikor lett Zrínyi Miklós Zala főispánja? *Erdélyi Múzeum*, 19. (1902), 4. 209–210. Online: https://eda.eme.ro/bitstream/handle/10598/4774/EM1902_4_010_KissErno-MikorLettZrinyiZalaFoispanja.pdf?
- Kovács Attila: Konferencia a Zrínyiekről. *Népújság*, 45. (2001), 37. 9.

- Kovács S. Tibor – Négyesi Lajos – Padányi József: Zrínyi-szablyák. *Hadtörténelmi Közlemények*, 131. (2018), 1. 3–27.
- Padányi József: A Zrínyiek nyomában. *Muratáj*, (2016), 1–2. 94–104.
- Padányi József – Négyesi Lajos: Zrínyi Miklós tevékenysége a Muraköz katonai védelmének megerősítésében. *Műszaki Katonai Közöny*, 27. (2018), 3. 146–163.
- Pásztor András: Muravidéken a Zrínyiek hagyatéka tárult a zalakomári diákok elé. Határtalanul. *ZAOL*, 2019. október 24. Online: www.zaol.hu/kozelet/helyi-kozelet/muravidéken-a-zrinyiek-hagyateka-tarult-a-zalakomari-diakok-ele-3381777/
- Tóth Sándor: Képek a török korból, Zrínyi Miklós és a rátkai lesvetés. In *Naptár 97*. Lendva, NMNI, 1996. 100–110.
- Varga Szabolcs: Szigetvári Zrínyi Miklós – Nikola Šubić Zrinski. A horvát–magyar közös múlt újragondolása a 21. században. *Magyar Tudomány*, 178. (2017), 12. 1632–1643. Online: <https://doi.org/10.1556/2065.178.2017.12.14>
- Zágorec-Csuka Judit: Csáktornyára vezető út (vers). *Irodalomismeret*, 12. (2001), 3–4. 22.
- Zágorec-Csuka Judit: *A Zrínyiek nyomában*. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2003.
- Zágorec-Csuka Judit: Csáktornyára vezető út. Zrínyi Miklós költő emlékére (vers). *Pannon Tükör*, 20. (2005), 2. 12.
- Zágorec-Csuka Judit: Epilógus, gróf Zrínyi Péternek (vers). *Lindua*, 1. (2007), 2/3. 106.
- Zágorec-Csuka Judit: *Tragom Zrinskih*. Zagreb, Horvátországi Magyar Tudományos és Művészeti Társaság/Društvo mađarskih znanstvenika i umjetnika u Hrvatskoj, 2009.
- Zágorec-Csuka Judit: A Zrínyi főúri dinasztia kettős, horvát–magyar identitása. In *A muravidéki magyar könyvek világa*. Pilisvörösvár–Lendva, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület – Muravidéki Magyar Tudományos Társaság, 2010. 160–171.
- Zágorec-Csuka Judit: Zrínyi Miklós, a költő és hadvezér halálának 350. évfordulója. In *Naptár 2015*. Lendva, NMNI, 2014a. 100–111.
- Zágorec-Csuka Judit: Zrínyi Miklós titokzatos halála. *Pannon Tükör*, 19. (2014b), 6. 52–57.
- Zágorec-Csuka Judit: A Zrínyi-kultusz napjainkban a magyar, horvát és szlovén határsáiban. *Hadtudományi Szemle*, 12. (2019), klsz. 361–368. Online: <https://doi.org/10.32563/hsz.2019.1.ksz.24>
- Zágorec-Csuka Judit: A zrínyifalvi erdő titka (novella). In Zágorec-Csuka Judit: *A szív akkumulátora*. Pilisvörösvár, Muravidék Baráti Kör Kulturális Egyesület, 2017. 129–140.
- Zágorec-Csuka Judit: Zrínyi-versek. In Zágorec-Csuka Judit: *Enigma*. Lendva, Magyar Nemzetiségi Művelődési Intézet, 2019. 22–33.